

David Arnason og örsagnasveigurinn¹

David Arnason hefur verið öflugt hreyfiafl í kanadískum bókmenntum í áratugi. Arnason er af vesturíslenskum uppruna, fæddur og uppalinn í Gimli í Manitoba. Frá árinu 1973 kenndi hann kanadískar bókmenntir, bókmenntafræði og ritlist við Manitobaháskóla, en auk þess að starfa sem prófessor við enskudeildina var hann forseti hennar um árabil og formaður íslenskudeildarinnar. Hann er mikilvirkur og fjölhæfur höfundur fræðiritra, leikverka og söngleikja fyrir útvarp, sjónvarp og leiksvið, en meðal rita hans eru tvær ljóðabækur, þrjár skáldsögur og sjö smásagnasöfn. Arnason hefur gefið út tvo sagnasveiga. Í þeim báðum hlutgerir hann á hnyttinn hátt staðhæfingu Marshalls McLuhan um að merkingin sé fölginn í sjálfum miðlinum: „the medium is the message“.²

Örsagnasveigurinn „Fifty Stories and a Piece of Advice“ birtist í samnefndu smásagnasafni árið 1982. Í safninu eru átján smásögur sem sumar höfðu komið út áður í tímaritum eða safnritum.³ Smásagan er samsett úr 50 örsögum og einu heillaráði eða 51 sögubroti. Í heild virðast sögurnar eiga fátt sameiginlegt annað en að bregða á póstmóðernískan leik í takt við það sem tíðkaðist á níunda ára-

1 Ritstjórum og ritrýnum færi ég mínar bestu þakkir fyrir einstaklega gott liðsinni við gerð þessarar greinar.

2 McLuhan, „The Medium Is the Message“, 7. McLuhan var uppalinn í Winnipeg og lauk meistara-gráðu í Enskum fræðum frá Manitobaháskóla áður en hann hóf doktorsnám í Cambridge, Bretlandi, þar sem honum var gert að taka BA-námskeið sem forkröfu að doktorsnáminu. Hann ávann sér síðar meir orðstír sem forspraki í miðlunarfræðum: <https://www.marshallmcluhan.com/biography/>

3 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillarád“, 131–146.

tugnum í Kanada þegar fræðileg skrif og ritlist tvinnuðust saman í nýlenduuppgjöri við breska heimsveldið og eigin sögu.⁴ Kanada átti það sammerkt með öðrum breskum eftirlendum að vera mjög umhugað um að koma á framfæri sinni eigin ritmenningu, með sinni eigin undirskipuðu rödd, á ensku mótaðri af tungutaki og hugarheimi heimamanna, hvaðan sem þeir annars komu.

Í titilsögunni „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“ leyfir hann tal málsrödd Gimlibúa að hljóma í frásögnum á ensku ríkjandi menningar í Kanada en þó með þeim „hreim“ sem mótast hefur á kanadísku sléttunum umhverfis Winnipegvatn. Hér er smásagan sett saman úr 51 örsögu, en samanlagt mynda þær örsagnasveig sem er sérstætt tilbrigði við sagnasveigana sem eiga langa og afgerandi sögu í Kanada. Kanadamenn telja sveiga draga dóm af mósaík-samfélagsgerðinni þar sem þjóðabrot hvaðanæva úr heiminum sam einstaklingi í eina heild. Samspil einstaklings og heildar er jafnframt meginsteff í þeim fræðum sem sagan vísar til, nokkurn veginn frá miðri tuttugustu öld og fram til samtíma sögunnar upp úr 1980, þegar fræðileg umræða í Kanada beindist með auknum krafti að endurskoðun á hugmyndum um sjálfsvald og ábyrgð einstaklinga, hópa, þjóða og þjóðarbrotu sem höfðu verið jaðarsett. Saga Arnason er innlegg í þá umræðu.

Hér verður sýnt fram á að „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“ sé kostuleg blanda af markvissri fylgni við aldagamlar hefðir og munnlega frásagnartækni sagnasveiga, annars vegar, en hins vegar af frumlegum frávikum og undanskotum frá viðteknum hefðum. Fyrst geri ég örstutta grein fyrir sveig Arnason úr frá grunnþáttum í formgerð og frásagnartækni sagnasveiga og örsagna. Þá verður fjallað um margbrotna framsetningu hans á söguviði sveiga – stað og tíma – og sögumanni. Loks er brugðið upp nokkrum dæmum um fræðilegar og bókmenntalegar skírskotanir þar sem Arnason túlkar sína eigin sýn á fræðihugmyndir um manninn sem félagsveru, hlutverk skapandi minnis og lífvænlegt gildismat í lífi og list. Í textatengslum jafnt sem öllum öðrum þáttum í þessum sveig Arnason má lesa að miðlunin er órofa þáttur orðræðu sveigsins um

4 Sjá greinasafnið *The Postcolonial Studies Reader*, einkum greinar eftir New, „New Language, New World“, Hutcheon, „Circling the Downspout of Empire“ og Brydon, „The White Inuit Speaks. Contamination as Literary Strategy“. Sjá einnig Hutcheon, *Canadian Postmodern*.

tengsl einstaklinga, hvort heldur er innbyrðis eða við umhverfi sitt og samfélag.⁵

Formgerð og tækni

Sagan „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“ var samin sem örsagnasveigur, enda segist Arnason alltaf ákveða fyrst hvaða formi hann ætli að spreyta sig á og svo komi hugmyndir um efnid í kjölfarið.⁶ „Mér er mjög umhugað um tækni og gerð frásagnar“, segir hann og segist vera hrifnastur af þeirri frásagnahefð sem megi rekja frá Geoffrey Chaucer til François Rabelais, Laurence Sterne og Miguel de Cervantes, og áfram í hafsjó af heillandi bókmenntum Rómönsku Ameríku.⁷

Sagnasveigar eiga sér langa og merka sögu aftur í munnlegar sagnahefðir sem hafa verið skráðar og varðveittar. Helsta einkenni sveiga, hvort heldur þeir eru í bundnu máli eða óbundnu, er að þeir eru samsettir úr mörgum styttri frásögum sem eru samtengdar í eina heild með einhverjum hætti, til að mynda með rammafrásögn sem rekur eina heildstæða sögu, eða með einum og sama sögu-manni og/eða sögusviði. Samtengingin getur líka verið efnisleg – þematísk. Meðal elstu sveiga má nefna *Panchatantra* (200 f.Kr.), *Illíonskeiðið* (8. öld f.Kr.) og *Ódyssejskeiðið* (8. öld f.Kr.), *Ummýndanir* (43 f.Kr.), *Dúsund og eina nótt* (9. öld f.Kr.), *Tíðagru* (14. öld), *Kantara-borgarsögur* (14. öld) og *Le Morte d'Arthur* (15. öld).⁸ Eins og títt er um skilgreiningar á formgerðum hafa smásagnasveigar gengið undir ýmsum nöfnum sem endurspeglá mismunandi sýn á verkin, svo sem samtengdar smásögur eða óhefðbundnar skáldsögur.⁹

Fyrstu heildstæðu fræðilegu úttektina á ensku á nútíma sagnasveigum gerði Forrest Ingram, sem segir þá vera frábrugðna hefðbundnum smásagnasöfnum að því leyti að þeir yfirstígi þröngt sjónarhorn smásögunnar með því að tengja sjálfstæðar sögur í eina

5 Sjá nánar um David í víðara samhengi, Guðrún Björk Guðsteinsdóttir, „Inngangur“, 9–47; um David, 267–268.

6 Arnason, „Story Forming“, 101.

7 Arnason, „Story Forming“, 104, 105.

8 Pacht, *The Subversive Storyteller*, 3; Smith, *The American Short Story Cycle*, 7.

9 Smith er með gott yfirlit í *The American Short Story Cycle*, 2–4.

heild þannig að með hverri sögu sem bætist við fáist nýr skilningur á heildina og á afstöðu þess einstaka við fjöldann.¹⁰ Ingram telur frumsamda sveiga hafa meira heildstætt innra samræmi en þá sem samanstanda af birtum sögum sem eru valdar í samstæðu eftir á af ritstjóra, eða af höfundum sem nær heildrænum áhrifum með því að endurrita eina eða fleiri sögur eða bæta við.¹¹ Titillinn á fyrsta fræðilega yfirlitið á hefð kanadíska sagnasveigsins, *The One and the Many* (2001), fékk Gerald Lynch úr formgerðarskilgreiningu Ingrams, en saga sveigsins í Kanada hófst fyrir alvöru í Nova Scotia í upphafi 19. aldar með *The Clockmaker* (1836) sem Thomas Chandler Haliburton óf úr sögum sem hann hafði birt í dagblaði í Halifax. Bókin varð metsölubók beggja vegna Atlantshafs.¹²

Algengast er í eldri sveigum að sögum og kvæðum frá öllum áttum og tímum sé safnað saman og samtíningurinn svo tengdur í eina heild með rammafrásögn, en sögurammi er fátíðari í nútímasveigum.¹³ Rammafrásagnir sem tengja mismunandi sögur eru taldar eiga rætur sínar í fornum indverskum rammafrásögum á sanskrit en frægasta rammafrásögnin er án efa í sveignum *Þúsund og ein nótt*. Þar greinir frá ráðagóðu sögukonunni Scheherazade sem heldur kónginum Schahrja, eiginmanni sínum, hugföngnum í 1001 nótt með sögum sem hún botnar aldrei fyrr en næsta kvöld. Þannig kaupir hún sér lífdaga samkvæmt samkomulagi við eiginmanninn og bjargar um leið lífi þúsund óspjallaðra meyjja, sem Schahrja hefði annars kvænst og látið drepa næsta morgun, því eftir að fyrsta eiginkonan kokkáláði hann var hann sannfærður um að engin kona gæti reynst trú deginum lengur. Sögusvið rammafrásögunnar er svefnherbergi hjónanna en í sveignum eru jafnframt sögulegar vísanir í menn og málefni frá Abbasíd-veldinu í Persíu frá 8. öld. Sjálfar sögurnar eru hins vegar breytilegt samansafn víðsvegar frá Mið-Austurlöndum, norðanverðri Afríku, Indlandi og sunnanverðri Evrópu, sumar hundruðum ára eldri en aðrar yngri en rammafrásögn-

10 Ingram, *Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century*, 17. Greiningu sína byggir hann á *The Dubliners* eftir James Joyce, *L'Exil et le Royaume* eftir Albert Camus, *The Pastures of Heaven* eftir John Steinbeck, *Ein Hungerkünstler* eftir Franz Kafka, *The Unvanquished* eftir William Faulkner og *Winesburg, Ohio* eftir Sherwood Anderson.

11 Ingram, *Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century*, 17–18.

12 Lynch, *The One and the Many*, 9, 15.

13 Ingram, *Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century*, 17.

in; elsta varðveitta handritið er frá 9. öld á arabísku. Sögurnar um Aladdín og Alí Baba bættust við í fyrstu frönsku þýðingunni á átjándu öld.¹⁴

Titill Arnasons vísar í titil sveigsins víðfræga, nema að hjá honum er allt heldur smærra í sniðum. Hans sveigur er ekki með 1000 sögur í mörgum bindum til aflesturs í 1001 nótt heldur aðeins 51 sögubrot. Titillinn helmingar jafnframt titil sveigsins *Tíðagru* þar sem Giovanni Boccaccio felldi 100 sögur víðsvegar að inn í rammafrásögn um hóp fólks sem flýr í einangrun undan skæðri farsótt og styttir tíu daga einangrun sína með sögum og söngvum. Heillaráðið í titlinum á örsagnasveig Arnasons vísar aftur á móti í esseyjuna „The Storyteller“ (1936) þar sem Walter Benjamin segir að sagnameistarar gefi ekki heilræði í staðhæfingum heldur miðli þeir visku sem sé samofin sögum þeirra í heild. Benjamin segir mikilvægt að sagnameistari miðli reynslu fyrri kynslóða úr sínum heimahögum, en farsælást sé þegar sögumaður getur skoðað staðbundnu minningarnar í víðara samhengi, frá sjónarhóli menntaðs heimsborgara.¹⁵ Ef grannt er gáð gefur Arnason sem sagt til kynna að hans sveigur sé örsmár í hlutfalli við þekkta sveiga og að sögurnar séu sagðar í talmálsstíl.

Sagan „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“ reynir mjög á hefðir smásögunnar og ekki síst á skilgreiningu Edgars Allan Poe um þann áhrifamátt sem smásagan feli í sér vegna smæðar sinnar þegar allir þættir frásagnarinnar eru sameinaðir í ein hnitmiðuð heildaráhrif. Textabrotin í sögu Arnasons virðast vera sameinuð af handahófi – mynda enga auðsæja hefðbundna frásögn með upphaf, úrvinnslu og endi. Í raun má segja að helsta tilkallið til þess að textinn geti talist smásaga sé að hún birtist í smásagnasafni og lengdin er eins og vænta má af smásögu.

Textabrotin falla hins vegar vel að skilgreiningum Kristínar Guðrúnar Jónsdóttur á örsögum.¹⁶ Hún bendir á að örsagan sé „í senn nútímalegt fyrirbæri og aldagamalt“, sprottið úr munnmælahefð um heim allan, en „þegar líða fer á tuttugustu öldina verður

14 *Þúsund og ein nótt*; Jagot, „A Very Short History of *One Thousand and One Nights*“; „The *Thousand and One Nights* – Map and Timeline“.

15 Benjamin, „The Storyteller“, 88.

16 Kristín Guðrún Jónsdóttir, „Inngangur“, 15.

örsagan að viðurkenndu ritformi, ekki síst í Rómönsku Ameríku“.¹⁷ Kristín Guðrún segir örsögur „ólíkar innbyrðis“ og iðulega erfitt að gera greinarmun á örsögu og prósaljóði, en stíllinn geti allt eins verið þurr og ópersónulegur, eða á talmáli, og örsagan hneigist til að „ögra formum og stöðlum, og sækja sér innblástur í önnur bókmenntaform og greinar“.¹⁸ Mikilvægasta fræðilega viðmiðið sem hún tilgreinir sem aðalsmerki örsögunnar er að segja sem mest í sem fæstum orðum, helst ekki lengra en á einni blaðsíðu en jafnvel „ekki nema eitt orð eða jafnvel titill og auð síða“; „engu má vera ofaukið [...]. Því færri orð, því betra.“¹⁹ Eins og Kristín Guðrún bendir á þá eru örsögur krefjandi: knappur textinn þarfnast yfirlegu og íhugunar eins og ljóð. Hún segir suðuramerískar örsögur iðulega fá heilsíðu og jafnvel sérstakan titil á hverja sögu fyrir sig og hvetji lesandann þannig til að taka sér tíma til að íhuga um hvað hver og ein saga snýst.

Örsögur Arnasons má allar lesa og njóta sjálfstætt þótt skilningur á söguveignum náist ekki nema með samhengi heildarinnar. Þær eru allar mjög stuttar, frá þrettán orðum upp í þrettán línur, aðskildar með stjörnu * en mynda að öðru leyti sjónræna samfellu. Þær eru margbreytilegar að gerð: írónískar sögur af þversögnum mannlegs eðlis, lífs og dauða, sérkennilegum staðreyndum, hugljómunum (e. *epiphany*), ráðgátum, yfirlýsingum um persónulega afstöðu, játningum o.fl. Sumar þeirra eru munnmælasögur, aðrar endurminningar, flestar kímnar en jafnframt um mannleg mistök eða kaldhæðni orlaganna. Ein stysta sagan er þrettán orð: „Bill Gretchen vann sjónvarp á tombólu viku áður en hann dó úr hvítblæði.“²⁰ Þótt sagan sé stutt og standist ekki fleyga skilgreiningu E. M. Forster á sögufléttu („plot“), því það er ekkert orsakasamhengi í atburðunum, þá uppfyllir hún samt sem áður þær lágmarkskröfur um sögu („story“) sem Forster tilgreinir með dæminu: „Kóngurinn dó og svo dó drottningin“ („The king died and then the queen died“).²¹

17 Kristín Guðrún Jónsdóttir, „Inngangur“, 15.

18 Kristín Guðrún Jónsdóttir, „Inngangur“, 27.

19 Kristín Guðrún Jónsdóttir, „Inngangur“, 29.

20 Arnason, „Fimmtú sögur og eitt heillaráð“, 135.

21 Forster, *Aspects of the Novel*, 130.

Það þarf ekki að orðlengja kaldhæðni örlaganna í harmsögunni um Bill Gretchen, en örsögur virkja lesendur í frjóan lestur þannig að knappt formið skilar mismunandi sögum, allt eftir því hvernig lesandinn fyllir í eyðurnar.²² Sem dæmi má nefna aðra þrettán orða sögu Arnasons: „Ég var alltaf valinn fyrstur en einhvern veginn fékk ég aldrei að velja.“²³ Lesandinn gæti tengt þessa þversögn við þá hefð krakka að láta tvo bestu leikmenn velja hvor í sitt lið. En hvernig manngerð er sá sem er alltaf valinn fyrstur? Er hann valinn fyrstur af því hann er hæfur í hópleikjum, snjallur í að bjarga málunum, eða er hann einstaklega vinsæll? Væntanlega er hann góður liðsauki. Söguna mætti líka túlka sem lýsingu á einstaklingi sem er ekki sjálfsagður leiðtogi, valinn af hópnum vegna forystuhæfileika eða sjálfskipaður, heldur sú manngerð sem leiðtoginn telur verða sér traustasti og ötulasti liðsaukinn, sá sem hrífur aðra með sér og fylkir þeim að baki leiðtoganum. Ef þessi þversögn er könnuð nánar sem alhæfing lýsir hún þó í raun skelfilegri stöðu þess sem á engra kosta völ og er leiksoppur þeirra sem valdið hafa og velja hann til verka; staðhæfingin lýsir sem sagt ekki einstaklingi sem er frjáls til að ráða eigin gerðum.

Með því að skýra ekki það sálfræðilega gangverk sem býr að baki atburðum og hegðun margfaldar Arnason merkingu. Slíka merkingaraukningu telur Benjamin vera aðalsmerki sagnameistara²⁴ en „úrfelling“ orsakasamhengis einkennir knappt en jafnframt margrætt eðli örsögunnar.²⁵ Þannig er minning sögumanns þegar hann fór á sveitabæ ásamt öðrum til að setja upp sjónvarpsloftnet. Þrettán ára stelpa í hvítum kjól kemur út til þeirra og spyr allskyns spurninga og sögumaður gantast við hana eins og hann er vanur að stríða systurum sínum. Þá kemur mamma hennar með fat fullt af gruggugu uppþvottavatni og kartöfluskralingi og skvettir yfir dótturina, sem hleypur grátandi inn og sést ekki aftur. Arnason lýkur sögunni: „Ég held að hún hafi verið fallegasta stelpa sem ég hef nokkru sinni séð.“²⁶ Hvaða hvatir lágu að baki yfirhellingunni

22 Kristín Guðrún Jónsdóttir, „Inngangur“, 31–34.

23 Arnason, „Fimmtú sögur og eitt heillarád“, 133.

24 Benjamin, „The Storyteller“, 88.

25 Kristín Guðrún Jónsdóttir, „Inngangur“, 30–31.

26 Arnason, „Fimmtú sögur og eitt heillarád“, 134.

verður lesandinn að ímynda sér. Voru skilaboð mömmunnar umvöndun ætluð dótturinni fyrir að svíkjast um við uppvaskið, standa ekki við loforð um að skila sér í önnur verk, eða tefja uppsetninguna á sjónvarpsloftnetinu? Hvaða táknrænu merkingu sviðsetur mamman? Á dóttirin að skilja að hún sé of ung til að daðra? Eða er viðvörðunin til unga mannsins: halda sig að verki og frá stelpunni? Hver sem boðin eru er skvettan afgerandi, sýnir hver ræður, en boðskiptin eru óræð – margræð – því öll skilaboðin sem nefnd hafa verið, og fleiri, gætu verið komin saman í þessari einu gusu.

Þegar rýnt er í sveig Arnasons kemur í ljós að þrátt fyrir losaralegt og sundurleitt yfirbragð, sem margræðni örsagnanna magna upp, er hann kirfilega samtengdur í eina heild með söguviðinu – stað og tíma – og sögumanni, sem verða næst íhuguð. Þannig stenst þessi sveigur í raun skilgreiningu Poe á markvissri nýtingu á eðlisþáttum smásögunnar á sama tíma og örsögurnar margfalda sjónarhorn á þá efnisþætti sem sögurnar fjalla um og vinna úr með innbyrðis endurtekningu, skörun og mótsögnum.

Smækkun Arnasons á sveignum úr hefðbundinni lengd bókar með safni smásagna niður í smásögu myndaða úr örsögum kallast á við lýsingar Marshalls McLuhan í *Understanding Media* og *The Medium Is the Massage* á hnattrænum áhrifum rafrænnar miðlunar. Þar fullyrðir McLuhan að aukinn hraði í boðleiðum, þegar fólk getur átt greið samskipti heimshornanna á milli á hraða ljóssins, verði til þess að heimurinn skreppi saman og verði eins og lítið, náíð þorp sem firrt borgarmenning hafi eytt.²⁷ Verk sín skrifaði McLuhan í upphafi sjöunda áratugarins þegar veraldarvefurinn var fyrst að opnast almenningi og á ýmsan hátt var hann sannspár um áhrif hans.²⁸ Heimsþorpinu, með greið tengsl einstaklingsins við fólk víðsvegar á hnettinum, svipar til ytri byggingar sagnasveiga þar sem stakar sögur kallast á og mynda heild.

Það er ekki auðvelt fyrir lesanda sem ekkert þekkir til Arnasons eða Kanada að átta sig á því hvert söguviðið er, hvaða samfélagi og tíma er lýst, og hver er sögumaður. Titillinn gefur enga vísbendingu um sögustað, ólíkt titlinum á sagnasveig James Joyce (1882–1941), *Í Dyflinni* (1914), sem setur írskan heimabæ hans í forgrunn

27 McLuhan, *Understanding Media* og, ásamt Quentin Fiore, *The Medium Is the Massage*.

28 „Internet“.

auk þess að nefna margvísleg staðarheiti sem eru írskum eða dyflinskum heimamönnum kunn. Lesandi sveigs Joyce getur því auðveldlega dregið þá ályktun að hann fjalli alfarið um Dyflinnarbúa á seinni hluta nítjándu aldar eða í upphafi þeirrar tuttugustu, og hugkvæmist jafnvel ekki að Joyce sé allt eins að íhuga mannlegt edli eins og hann þekkir það og ímyndar sér út frá eigin reynsluheimi í uppvextinum. Til samanburðar má nefna hvernig Stephen Leacock (1869–1944) setur smábæjarlífið í forgrunn í sveignum *Sunshine Sketches of a Small Town* (1912), sem er almennt talinn vera byggður á heimabæ höfundar í Ontario í Kanada. Hann gefur til kynna í titlinum að þorpslífi sé lýst með almennum hætti (a small town) og tilgreinir jafnframt að bókin dragi aðeins upp myndir af sólskinsbjörtu hliðunum. Bærinn heitir Mariposa, sem þýðir fiðrildi á spænsku og felur í sér allt jákvætt og fagurt í ummyndun ljótrar lirfu í litríkt fiðrildi.²⁹ Joyce er aftur á móti almennt talinn afskrifa sinn heimabæ, Dyflinni, sem miðpunkt brostinna vona og firringar.

Arnason nafngreinir ekki söguviðið í sveig sínum. Lesandinn þarf að geta í eyðurnar ef hann veit ekki að það er Manitoba, fyrst og fremst Gimli og svæðið þar í kring. Þar fæddist Arnason og ólst upp. Líklegt er þó að lesandinn geti sér fljótt til um að söguviðið sé Ameríka því að byssunotkun er í forgrunni í fyrstu tveimur sögunum og víðar, og indíánum bregður fyrir. Fjöldi staða nálægt Gimli, norður eftir vötnunum og suður til Winnipeg, og áfram vestur til Albertafylkis, allt að vesturströndinni eru nafngreindir í sögunum. Sögustaðurinn er það samfélag sem mótaði hugarheim og afstöðu Arnasons til sín sjálfs og annarra og sem hann minnst sem gríðastað æsku, ættgarðs og uppruna – það sem Martin Heidegger nefnir „heima“ eða *Heimat* en það vísar einnig til þess að líða vel í eigin skinni.³⁰ Ef lesandinn þekkir ekki til staðhátta á sléttunum í Kanada getur hann þó allt eins gert sér þá hugmynd að staðarnöfnin séu skálduð, og að þetta sé saga sem greinir með almennum hætti frá smábæjarlífi, hvar sem er – í einhvers konar heimsþorpi.

Ytri sögutíminn í „Fimmtíu sögum“ er um og eftir miðja tuttugustu öldina, eins og sjá má af tímarammanum sem er afmarkaður í

29 Sjá snara.is.

30 Young, „Heidegger's Heimat“, 285–293; Sveinn Yngvi Egilsson, „Náttúra Huldu“, 114.

fyrstu og síðustu sögunni. Í þeirri fyrstu er sagt frá manni sem blístrar „alltaf á milli tannanna“ lagið „The Isle of Capri“, sem náði fyrst vinsældum á fjórða áratugnum en helstu stjörnur eins og Frank Sinatra, Bill Crosby og Fats Domino komu laginu í nýjar hæðir á sjötta áratug tuttugustu aldar, og lagið nýtur enn vinsælda á íslensku sem „Kötukvæði“.³¹ Sögumaður minnst þess að hafa oft fengið far með manningnum þegar hann var strákur. Lokasagan greinir svo frá vini sögumanns sem æfði stíft að glotta eins og Elvis Presley, en varaði sig ekki á eðli spegilsins; spegilmyndin þjálfaði hann í að gefla efri vörina hæðnislega í vitlausa átt, sem reyndist óafturkræft.³² Stjarna Elvis lýsti um heim allan frá miðjum sjötta áratug fram á miðjan sjöunda. Þessi rammi sögutímans (1935–1965) samsvarar mótunarárum höfundar fram á fullorðinsár og gefur til kynna tímabil á heimsvísu (þ. *Weltzeit*) en samkvæmt Heidegger miðast hann við opinberlega þekkt og skráð atvik í sögulegum tíma.³³ Með þetta tímabil í huga verður ljós kaldhæðni ofangreindu sögunnar um að Bill Gretchen hafi unnið sjónvarp á tombólu þegar hann var við dauðans dyr, því CBC sjónvarpsstöðin hóf útsendingar í Winnipeg árið 1954. Væntanlega hefur tekið tíma að innleiða sjónvarp alla leið norður á Gimli-svæðið, svo að sjónvarp hefur verið nýr og spennandi valkostur, sem Gretchen fékk ekki að njóta.³⁴

Sögumaður er aldrei nafngreindur og lesanda getur virst sem þarna séu margir mismunandi sögumenn, líkt og í *Kantaraborgarsögnum* og *Tíðægru*, en einnig má draga þá ályktun að þarna sé á ferð einn sögumaður, sem er algengt stílbragð til að mynda samfellda heild í sveigum sem lýsa samfélagi – oft bæjarfélagi.³⁵ J. Gerald Kennedy segir einn sögumann þó ekki endilega duga til þess. Í úttekt á sveignum *Winesburg, Ohio. A Group of Tales of Ohio Small Town Life* (1919), sem er talinn vera útfærsla Sherwoods Anderson (1876–1941) á mótunarárum sínum í smábæ í Ohio í Bandaríkjunum, bendir Kennedy á að ákveðin samfella myndist í þessari

31 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 131.

32 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 146.

33 Blattner, „Time“, 757–764.

34 „Television“.

35 Lynch, „Short Story Cycles“, 513–529.

þroskasögu George Willard og endurteknum stílbrögðum, myndmáli og persónum sem bregður fyrir í sögunum úr bæjarlífinu.³⁶ Hann telur þó að bæjarmyndin sem Anderson dregur upp sé engu minna firrt og brotin en hjá Joyce af Dyflinni, þar sem sögumenn eru margir og mismunandi málsnið sundra heildaryfirbragði. Hann tekur undir með Benjamin í „The Storyteller“ að talmál henti betur en ritmál til að tjá og túlka mannlegt samfélag þar sem sögur eru sagðar og endursagðar að hætti heimamanna. Kennedy bendir jafnframt á að Ívan Túrgejev (1818–1883) sýni í smásögunni „Bezhin Lea“ (Bezhin engi) í sveig sem nefnist á íslensku *Minnisblöð veiðimanns* að ólíkt frásögn á rússnesku ritmáli, sem séu einkaskilaboð höfundar til ósýnilegra og óþekktra lesenda, taki talmálið í sögunni mið af áheyrendahópi sem bregðist við með sínum eigin sögum. Þó segir Kennedy að ekki verði litið fram hjá kaldhæðninni sem felist í að talmál sé ritað.³⁷

Samkvæmt ritdómi Terrys Goldie, mennta- og kynjafræðings við York-háskóla í Toronto, um smásagnasafnið *Fifty Stories and a Piece of Advice* tekst Arnason vel að ná einkennum talmálsniðs sléttubúa því þótt Goldie lítist vel á nokkrar sögur segist hann lítið hrifinn af póstmóðernískum þælingum Arnasons um stórasannleik, hver segir söguna og hvernig, og er enn minna hrifinn af málfarinu sem hann segir vera groddalegt, einfalt, jafnvel einfaldningslegt landsbyggðarmálfar eins og tíðkist vestur á sléttunum.³⁸ Manfred Mossman telur talmálsstílinn í „Fimmtíu sögum“ á enska frummálinu svo sannfærandi að sögurnar gætu hafa verið sagðar í fjölskyldubóði eða í samræðum á krá, en hann færir svo rök fyrir því að vitund sögumannsins myndi samfellda, heildstæða sögu. Þessi sögumaður er að hans mati barnslega einfaldur táníngur, trúgjarn, hrekklaus og úrræðalaus gagnvart klækjum annarra, þekkir ekki heiminn utan þorpsins síns og getur ekki ímyndað sér að til sé fólk sem ekki þekkir alla í þorpinu. Mossman segir heimamanninn unga hins vegar vera ósparan á allskyns heillaráð, sem séu mörg einfaldlega almenn þekking en önnur svo skringileg að það freisti varla að fylgja þeim. Hann bendir á að tvöföld söguvitund sé kynnt

36 Kennedy, „From Anderson’s *Winesburg* to Carver’s *Cathedral*“, 194–215.

37 Kennedy, „From Anderson’s *Winesburg* to Carver’s *Cathedral*“, 194.

38 Goldie, „Review“.

í fyrstu sögunni: drengsins sem er í mótun og fullorðna einstaklingsins sem lítur til baka á fyrra sjálf.³⁹

Sögumaður er alls ekki eins einfaldur og hann virðist. Svona frásögn segir Mikhail Bakhtin vera tvíradda og að við nánari athugun séu einræður í raun oftast samræður við innra sjálf.⁴⁰ Auk vitundar sögumanns sem ungs og fullorðins einstaklings leynist í sögunum sá raddkór sem Bakhtin segir óma innra með okkur öllum í einum graut í innri einræðum, í minningum um margvíslega atburði, samtöl, heyrðar sögur, hugdettur⁴¹. Arnason leyfir flestum sögum og sögupersónum að tala fyrir sig, án þess að leggja dóm á. Afstaða og athugasemdir sögumanns verða þó sífelld meira afgerandi þegar liður á frásögnina og mynda samfelldan en brotakenndan söguramma.

Fyrsta sagan hefst í miðjum klíðum á orðunum: „Þetta gerðist ekki skyndilega.“⁴² Við fáum að vita hvað „þetta“ er en það vantar þann inngang eða kynningu á söguefni og sögupersónu sem sögumaður viðhefði án vafa í munnlegri frásögn, áheyrendum til skýringar, eins og er raunin í öllum hinum sögunum. Kristín Guðrún segir þetta alvanalegt í örsögum⁴³ en Bakhtin skýrir að setningar í bókmenntasamtölum geti tekið mið af áheyranda, verið tvíradda, og séu þá annars vegar mótaðar af því sem þegar hefur verið sagt en hins vegar því svari sem mælandi væntir.⁴⁴ Þetta upphaf virkar eins og lesandinn bætist allt í einu í hóp áheyranda í miðjum klíðum frásagnar. En um leið samsvarar þessi skyndilega innkoma skýringu Kristján Mímissonar á hugtaki Heideggers um „þarveru“ (þ. *Dasein*) þegar einstaklingnum er varpað inn í „sam-veröld“ sem er „þegar uppfull af öðrum verum, bæði mönnum, dýrum, hlutum og náttúru“.⁴⁵

Sögumaður ávarpar tvisvar einhvern með „þú“. Fyrst er það gamall skólafélagi sem er ekki nafngreindur en er áheyrandi eða viðmælandi: „Þú manst eflaust ekkert eftir Donnu, feitu stelpunni ...

39 Mossman, „Muskrat and Dishwater“, 82–87.

40 Bakhtin, *Problems of Dostoevsky's Poetics*, 120, 185–186, 188.

41 Bakhtin, *Problems of Dostoevsky's Poetics*, 120.

42 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 131.

43 Kristín Guðrún Jónsdóttir, „Inngangur“, 31.

44 Bakhtin, *Problems of Dostoevsky's Poetics*, 185.

45 Kristján Mímisson, „Hvaða hugmyndir búa að baki skilgreiningu ævisögunnar?“, 41; Heidegger, *Being and Time*, 154–155.

Hún var ástfangin af þér.“ Hún bjó rétt hjá sögumanni, var samferða honum úr skólanum, og lét hann endalaust lofa að segja skólabróðurnum ekki að hún væri skotin í honum, sem sögumaður virti: „ég kjaftaði aldrei frá leyndarmálum þangað til að ég fattaði loks að engir segja þér leyndarmál nema þeir vilji að aðrir viti þau.“⁴⁶ Síðasta sagan, um Elvis og spegilinn, hefst svo: „Ég skal segja þér leyndarmál.“⁴⁷ Í þessari sögu virðist það vera lesandinn sem er ávarpaður fremur en skólafélaginn gamli og að glettnislega írónísk vísun í fyrri söguna snúist um að lesandinn skuli láta leyndarmálið um spegilinn berast sem víðast.

Í þessum og reyndar í flestum sögunum kemur sögumaður fyrir eins og *eiron*, sú persónugerð sem írónía dregur nafn sitt af. Eins og kanadíski fræðimaðurinn Northrop Frye bendir á er *eiron* yfirleitt tvöfaldur í roðinu, lætur sem hann viti, geti og skilji lítið. Sú persónugerð sem nefnist *alazon* er samkvæmt hefðinni fullkomin andstæða *eiron*s og hans helsti skotspónn. *Alazon* blekkir sjálfan sig, sannfærður um að hann sé með allt á hreinu en *eiron* varpar ljósi á glöp hans, án þess að koma sér beint að efninu með staðhæfingum, og er almennt spar á upplýsingar svo lesandinn verður að ráða í það sem er ósagt en liggur þó í augum uppi.⁴⁸ Ein veigamesta eyðan í frásögn sögumanns eru árin og reynslan sem umbreyttu honum úr hreinskíptnum, hrekklausem stráklingi í fullþroskaða sögumanninn sem rifjar upp fyrri lífssýn, grandskoðar hana, vægðarlaust, og hefur gaman af.

Efnistöð – úrvinnsla

Forrest Ingram telur flétturarnar í innri byggingu nútímasveiga – endurtekningu og úrvinnslu sagnaminna með hliðstæðum, andstæðum og tilbrigðum – vera mikilvægasta formgerðareinkenni þeirra.⁴⁹ Michelle Pacht skilgreinir nánar og telur einkennandi að sveigar taki afstöðu sem gengur í berhöggi við ríkjandi hugmyndir og hugmynda-

46 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 132.

47 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 146.

48 Frye, *Anatomy of Criticism*, 40, 365.

49 Ingram, „Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century“, 20–22.

kerfi, og þá henti höfundurinn best að nálgast efnið úr mörgum mismunandi áttum til að koma því á framfæri með óbeinum hætti – án þess að hrekja lesendur frá lestrinum. Hún segir sveiga bera nafn með rentu því bygging sveigs krefjist að lesandinn lesi hann ítrekað, minnst tvisvar, ef hann vill fylgja eftir úrvinnslu höfundarins á efninu. Auk þess verði hann að rekja sig eftir söguþráðunum í réttari röð því að fyrsta sagan kynni efni og efnistöð, í þeirri síðustu dragi höfundurinn lokaniðurstöður af úrvinnslunni, en röðin á sögunum þar á milli byggir markvisst upp innbyrðis klifun, samkvæmt hrynjandi sem höfundurinn hefur ákveðið, og fylli þannig út í heildarmyndina. Gloppurnar á milli frásagna segir Pacht vera veigamestar því þar reyni á getu lesandans til að tengja efnisþætti í þá heild sem höfundur vilji að skili sér, en þær verði mikilvægari eftir því sem hugmyndirnar eru umdeildari.⁵⁰

Áherslur Pachts eiga vel við sveiginn sem Arnason fléttar saman með samræðuhætti þeirrar aðhlátursgagnrýni sem rakin er til forna heimspekingsins Menippusar og kallast menippísk satíra eða menippía og byggist verulega á textatengslum. Aðferðin er sú sama og einkennir örsögur: lesandinn þarf að geta þekkt tilvísanir til að skilja um hvaða fræðiatríði eða hugmyndir málið snýst hverju sinni, og þá getur reynt á þekkingu lesenda að bera kennsl á þau fræði eða texta sem ádeilan – eða samræðan – beinist að.⁵¹ Hún beinist samkvæmt hefðinni ekki að mönnum heldur að málefnum, svo sem margvíslegum „opinberum göðsögnum, en ekki síst gegn hvers konar sjálfsgöðum sannindum, einkum hinu svokallaða almenningsáliti“, eins og Gottskálk Þ. Jensson bendir á.⁵² Bakhtin bendir á að þótt nútíma fræðimenn hafi almennt ekki borið kennsl á menippíska satíru eða mistúlkað hana sem ófullkomnar skáldsagnatilraunir þá hafi formgerðin varðveist með innskotum úr karnivalskæti fram á okkar tíma í höndum snillinga eins og Boccaccio, Rabelais, Shakespeare, Cervantes, að ógleymdum Dostojevskí sem fullkomnaði þá margröddun sem leyndist í verkum þeirra. Helstu stúlbrögð menippíunnar hafa það að markmiði að sannreyna eða hrekja viðtekna skoðanir og ríkjandi kennisetningar með því að íhuga þær

50 Pacht, „*The Subversive Storyteller*“, 1–6.

51 Kristín Guðrún Jónsdóttir, „Inngangur“, 31–33; Kirk, *Menippean Satire*, xi–xii.

52 Gottskálk Þ. Jensson, „Talmál og skrautmælgí“, 136–146.

frá fjölmörgum nýjum, óvæntum sjónarhornum sem taka til alls litrófs mannlegra hvata og hegðunar – einnig lágkúrulegra og skringilegra frávika – trufla sjálfvirka hugsun (eða hugsunarleysi) lesandans með þversögnum, afvegaleiðandi útúrdúrum og ýktum sviptingum í örlögum sögupersóna.⁵³

Menippískar tilvísanir gera grein fyrir því hvar Arnason staðsetur sig sem bókmenntafræðing og skáld og sýna því hvernig ungi óreyndi „þorparinn“ varð heimsvanur fræðimaður og skáld. Bakhtin segir allar formgerðir lúta sínum innri lögmálum, allt aftur í ævafornar rætur, því framþróun formgerðar snúist um skapandi minni og þess vegna sé nauðsynlegt að átta sig á þeim fyrirmyndum sem séu grundvöllur nýsköpunar í formgerð höfundar.⁵⁴

Með íróníu í stað satíru nálgast Arnason menippíuna ekki í hanaslag eða umvöndun við sitt samferðafólk eða sín samtímafræði heldur fyrst og fremst í samræðu þar sem hann velur og hafnar sögum og hugmyndum en útfærir þær á sinn hátt og sýnir þannig í verki þá grundvallar lífssýn sem sveigur hans kemur á framfæri: að best sé að taka ígrundaðar, ábyrgar og sjálfstæðar ákvarðanir sem miðast við aðstæður hverju sinni. Hugsunin rímar við skipulag sveiga þar sem stakar sögur eru sjálfstæðar en taka um leið mið af heildinni og samlegðin skilar merkingarauka.

Marshall McLuhan hafði háleitar en einsýnar væntingar um að rafræn miðlun myndi tryggja öllum sem áður voru jafnarsettir og einangraðir vegna aldurs eða hnattrænnar búsetu að endurheimta beina, ábyrga og nána félagslega þátttöku í heimsþorpinu og stríð í netheiminum myndu leysa af hólmi mannskæð átök. Þannig beitti hann hugmynd Heideggers um að hlutir, tæki og tól séu framlenging á vitund einstaklingsins í röksemdafærslu sinni til að sýna fram á að hugmyndaheimur ráðist af ríkjandi tækni hverju sinni.⁵⁵ Þannig rofni línuleg aðgreinandi hugsun, ásamt fíringu og einangrun borgarmenningar, sem prentmiðillinn hafi ýtt undir: tvö þúsund ára valdaskipulag sundrist.

53 Bakhtin, *Problems of Dostoevsky's Poetics*, 101–106, 112–122, 157–159. Sjá einnig inngang Kirks, *Menippean Satire*, ix–xxxiii og Frye, *Anatomy of Criticism*, 303–325. Frye lagði til að heiti þessarar hugmyndafræðilegu krufningar yrði stýtt í „anatomy“ á ensku en það hlaut ekki meðbyr.

54 Bakhtin, *Problems of Dostoevsky's Poetics*, 106, 117.

55 Kristján Mímisson, „Hvaða hugmyndir búa að baki skilgreiningu ævisögunnar?“, 41; Stefán Snævarr, „Að fagurvæða stjórnmál“, 171–172.

Hann telur að prentmiðillinn þurrkist út, enda hafi læsi þjónað einangrun, firringu, færibandahugsun og stríðsrekstri iðnvæðingar og heimsvaldastefnu. Prentmiðlun hafi verið ætlað að sundra eldri þorpssamfélögum og tengja jaðarþegnana í einsleitir heildir borga og þjóðríkja. McLuhan sér samfélagsmynd þorpsmenningarinnar í rósrauðum hillingum: hann er sannfærður um að nýju rafrænu boðleiðirnar tryggi að allir einstaklingar verði sjálfkrafa ábyrgir og sjálfstæðir þjóðfélagsþegnar.⁵⁶

Hugmyndir McLuhans um þorpsmenningu samsvara margvíslegri upphafningu Benjamins á sagnaþulum á kostnað ritmenningar og læsis. Arnason fer eftir forskrift að því leyti að sögurnar eru í fullu samræmi við þá samfélagslegu sagnamiðlun sem Benjamin lofsyngur í ritgerðinni og miðlar óbeint visku sem er sprottin upp úr reynslu og minningum hins staðbundna samfélags en er samþætt við lífshlaup sögumanns og mótuð af alþjóðlegri menntun og reynslu hans.⁵⁷ En eins og fram hefur komið er sögumaður Arnason þó oftast fjarri því að vera eða virðast fullkominn. Heidegger afbyggði svo togstreituna um það hvort talað mál væri raunsannara og eðlilegra en prentað með því að benda á að allt mál, talað og prentað, skili alltaf miklu víðfeðmari tjáningu en þeirri sem liggir í orðanna merkjan.⁵⁸

Arnason flækir rómantíska einföldun McLuhans á þorpsmenningu með sögum sem túlka beint og óbeint hugmyndir Heideggers um tilveru manna í sam-veru og jafnvel í sam-runu við vitund „Hinna“ (þ. *die Anderen*): viðtekin viðhorf almennings á hverjum tíma, sem geta glapið einstaklingum sýn. *Das Man* nefnir Heidegger tilveru þeirra sem ýmist fylgja almenningsálitinu í blindni eða firra sig ábyrgð á eigin gjörðum með því að skýla sér á bak við vilja og vana heildarinnar.⁵⁹

Sögur Arnason minna á að í þorpum hefur mannlegur breyskleiki birst í aldanna rás, rétt eins og aðrir eiginleikar. Dæmi um ómennsku í árdaga rafvæðingar er þegar hittni Harry kúgaði og ógnaði smástrákum með rífflinum sínum þar til hann var lokaður

56 McLuhan, *Understanding* (1964) og, ásamt Quentin Fiore, *The Medium Is the Massage* (1967).

57 Young, „Heidegger“, 207–234; Benjamin, „The Storyteller“, 96.

58 Pétur Knútsson, „Windy Words“, 201.

59 Kristján Mímisson, „Hvaða hugmyndir búa að baki skilgreiningu ævisögunnar?“, 41; Heidegger, *Being and Time*, 154–155.

inni fyrir að drepa flesta hunda bæjarins⁶⁰ og gamall kúreki frá Alberta, sem hafði að sögn drepíð fjóra menn, leysti ágreining um verð á kálfi með því að skjóta hann og fá þannig það verð sem hann vildi.⁶¹ Þá voru fjórir bræður frá Leduc sem voru þöglir, hlógu aldrei, „alltaf fullir en samt hreinir og snyrtilegir með hárið sleikt aftur með brilljantíni“ og virtust viðkunnanlegir en voru svo allir handteknir einn daginn „fyrir að nauðga litlu systur sinni“.⁶² Sveigur Arnasons sýnir að það er fyrst og fremst hugarfar, siðvitund, sem stýrir því hvernig fólk kemur fram við aðra – og sjálft sig – en tilgreindar sögur eru hluti af meginþema sem afhjúpar skaðlegar og úreltar hugmyndir um karlmennsku, sem eru kynntar í upphafssögu sveigsins.

Margar sögurnar eru írónískar dæmisögur um hugtak Heideggers um sjálfvirku ómeðvitundina, *das Man*. Auk þess að vísa til frásagnarfræða Bakhtins í upphafssögu sveigsins kemur fram að maðurinn sem blístraði Kötukvæði veiktist svo illilega að hann „gat varla gengið, og það gekk blóð upp úr honum“, en frekar en að leita læknis fór hann að dæmi Ernests Hemingway (1899-1961), helstu karlmennskuímyndar sinnar samtíðar, „stakk byssu upp í sig og hleypti af“. Krufning leiddi í ljós að þetta var „bara slæmt magasár“.⁶³

Í lok sveigsins líkir Arnason sinnuleysi *das Man* við eftiröpun hermíkrákunnar og öfugsnúning spegilmýnda. Í næstsíðustu sögunni segir af kráku sem Solmundson-strákarnir kenndu að tala, en vakti enga hrifningu sögumanns: „Það eina sem hún sagði var það sem þeir höfðu kennt henni og það eina sem þeir höfðu kennt henni var að biðja um mat.“⁶⁴ Síðasta sagan er hefðbundin lokasaga sveiga, oft með fyrirsögninni *L'Envoi* sem vísar í þá hefð í gömlum frönskum ballöðum að loka frásögninni, kveðja lesandann, og minnst velgjörðarmanna í lokaerindi kvæðis.⁶⁵ Lokasagan er um vininn sem vildi apa eftir Elvis Presley, sem var ríkjandi kóngur karlmennsku hans kynslóðar, en varaði sig ekki á að spegill sýnir

60 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 131–132.

61 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 135.

62 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 141.

63 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 131.

64 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 146.

65 „Britannica“.

„ekki sjálfan þig því allt er öfugt“.⁶⁶ Arnason bindur endahnút á það myndmál, sögu- og efnisþræði sem hann hefur unnið úr.⁶⁷ Hann býður lesandanum að sjá og skilja kaldhæðnina þegar sjálfstæð hugsun – sögumanns og annarra í sögunum – lýtur í lægra haldi fyrir spegilmyndum sem ekki hafa verið sannreyndar: fyrirmyndum, staðalmyndum, hefðum, viðmiðum og væntingum annarra, sem og staðhæfingum sem geta verið allavega afbakaðar, úreltar, ósannar, vanhugsaðar og því ótraustar til eftirbreytni – en stýra iðulega okkar daglega lífi.

Gráglettnar bókmenntavísanir eru mikilvægar í lokasögunni sem flytur velgjörðarmönnum óbeinar þakkir og kveðja lesandann að hætti *l'envoi*. Þær varpa ljósi á þakkarskuld Arnasons sjálfs við hefðir örsagna og sveiga, svo sem móðerníska örsagnasveiginn *In Our Time* (1924), þar sem Hemingway túlkar angst, rótleysi og vonleysi karlmanna „týndu kynslóðarinnar“ sem lifði af fyrri heimsstyrjöldina, helsærð á sál og líkama eftir þátttöku sína í slátrun og mannfórnum.⁶⁸ Lokasagan bendir þannig í upphaf sveigsins. Eftiröpun krákunnar og vinarins vísa einnig í satíriska sögu Lúkíanosar (um 120–180 e.Kr.) þar sem sjálfur Menippos varð um hríð ófær um að halda uppi samræðum nema með því að hafa eftir ljóðlínur úr verkum eðalskáldanna sem hann fyrirhitti í ferð sinni til undirheima: fór „ósjalfrátt að apa og stæla orð og anda fyrirmyndarinnar“ og skreyta sig táknum fyrri goðsögulegra undirheimafara.⁶⁹ Leyndarmál spegilsins kallast á við viðfrægt ráð sem prins Hamlet gefur leikurum um að leika þannig að leikþáttur hans um svikráð föðurbróður síns bregði upp spegli sem afhjúpar sannleikann. Fylgispekt prinsins við hefndarkröfuna sem vofa föður hans heimtar kostar á endanum átta mannlíf: prinsins sjálfs, nánustu ættingja, vina og heitkonu hans.⁷⁰

66 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 146.

67 Dæmi um *L'Envoi* endahnút má finna í *The Sketch Book of Geoffrey Crayon, Gent.* (1819–1820) eftir Washington Irving (1783–1859) og í sveignum *Sunshine Sketches of a Small Town* eftir Leacock. Sjá nánar um lokasögu sveiga, Lynch, *The One and the Many*, 182–191, og Ingram, *Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century*, 22–23.

68 Pacht, *The Subversive Storyteller*, 62–72.

69 Gottskálf Þ. Jónsson, „Talmál og skrautmælgí“, 140–141.

70 Leikhópurinn á að bregða upp „spegli fyrir mannlífinu, að sýna dyggðinni svip sjálfar sín, forsmáninni líkingu sína, og tíð vorri og aldarhætti mynd sína og mót“. Shakespeare, *Hamlet*, 63–64. Sjá einnig Frye, *Anatomy of Criticism*, 237.

En þarna er einnig vísun í heillaráðið sem titillinn á sögu Arnasons lofar, sem er ráð Shakespeares sjálfs í sonnettusveig til ungs manns um að líta í spegilinn en hrífast ekki um of af spegilmynd eigin æskufegurðar, sem skáldið segir að ljóð sín muni varðveita um alla eilífð þótt þau muni aldrei ná að tjá þá fegurð til fullnustu. Shakespeare segir að auk skáldskapar sé helsta leiðin til að tryggja áframhaldandi hérveru í þessum heimi sú að ungi maðurinn eigi að giftast og ala upp börn sem muni seinna endurspegla æskufegurðina sem hans spegilmynd hafi misst, eins og hann varðveiti nú ímynd æskufegurðar móður sinnar sem ungur maður. Þetta heillaráð skáldsins sem Bakhtin taldi meðal helstu iðkenda karnivalkæti hnykkir jafnframt á áherslu Arnasons á að jaðarsetningu megi forðast með uppbyggilegri umhyggju og umönnun sem lítur til framtíðar.

Áleitnasta leiðarstefið í sögusveignum er vandinn við að ná áttum gagnvart þversögninni í mannlegu eðli, lífi og dauða, og lesendur eru sífellt minntir á þá grátbroslegu staðreynd að það er ekkert auðvelt að bera kennsl á sannleikann. Í sögunum misminnir fólk eða hagræðir sannleikanum í trássi við vitneskju annarra. Margt í sögum Arnasons verður aldrei skýrt yfirhöfuð eða til fulls, en aðrar sögur hans bjóða upp á fyrirsjáanlegri afhjúpun á raunverulegum málavöxtum um leið og vísbendingum er gefinn gaumur. Brilljantínbræðurnir voru til dæmis stanslaust að slá lán fyrir bjór, tímasettu nákvæmlega hvenær þeir ætluðu að borga, en borguðu aldrei. Skelfilegt dæmi um afleiðingu alhæfingar sem ekki er sannreynd fyrr en of seint er saga af dreng sem fékk kviðverki og var botnlanginn fjarlægður, „en hann dó af því það var ekkert botnlanginn. Þetta var hjartaáfall“.⁷¹ Sögurnar sýna fjölbreyttar birtingarmyndir mennskunnar, en Arnason segist telja allt fólk vera einhvern veginn gróteskt því öllum sé okkur ábótavant á einhvern hátt.⁷²

Í nokkrum sögum leynir velþóknun höfundar sér ekki og bendir til að þar lýsi hann þeim eiginleikum sem geri heimahagana að helgidómi, en Heidegger tiltekur fernt nauðsynlegt í *Heimat* – andlegu athvarfi sjálfsverunnar. Einstaklingnum þarf að finnast

71 Arnason, „Fimmtú sögur og eitt heillaráð“, 136–137.

72 Arnason, „Story Forming“, 105.

hann tilheyrir á þeirri jörð, undir þeim himni og meðal þeirra manna og guða sem þar finnast, en guðirnir eru táknmyndir lífs-gilda, verðmætamats, *ethos* tiltekins staðar á tilteknum tíma að mati einstaklingsins. Arnason sameinar skilgreiningu Heideggers á guðlegri þarveru á mörkum fortíðar, nútíðar og framtíðar⁷³ í samræðu við hefðbundið grunnstef í menippíu um ferð sögumanns til himna, undirheima og jarðar.⁷⁴ Sögurnar bera því á sér yfirbragð grótesku, víðsfjarri þeim fullkomnu fyrirmyndum sem McLuhan lýsir í heimsþorpi rafrænnar miðlunar.

Fyrst þessara samfélagslegu táknmynda Arnasons er amma sögumanns sem „slasaðist mjög illa og gat varla gengið“ þegar hyrnd kvíga, rétt komin að sínum fyrsta burði [...], felldi hana og rak næstum á hol“. Afinn vildi lóga kvígúnni eða saga af henni hornin en amman hafnaði þeirri lausn, klappaði kvígúnni og talaði við hana strax næsta dag og sinnti henni svo alfarið sjálf.⁷⁵ Amman sýnir verðandi móður mennsku og skilning og gerir sig ábyrga fyrir velferð hennar – og annarra á heimilinu – þegar hún leyfir engum öðrum að sinna kúnni þaðan í frá. Kvígan er eins og staðgengill fyrir fólk sem er í viðkvæmri stöðu og líklegt til að vera jafdarsett vegna geðrænna erfiðleika.

„Drullusokkurinn hann Swenson“ ögrar öllum félagslegum viðmiðum en þó leynir sér ekki velþóknun höfundar á lífskrafti hans og fullkomnu skeytingarleysi gagnvart staðalímyndum og viðtekinni, kynbundinni forgangsröðun verkefna. Swenson átti sex dætur þegar konan hans stakk af en svo hitti hann ekkju sem átti aðrar sex.

Þau giftust og eignuðust sex dætur. Átján stelpur alls, allar gullfallegar og allar hjólgraðar. Drullusokkurinn varð að hætta í vinnunni og vera heima á bótum svo hann gæti varið þær. Á hverju kvöldi [...] virtist vera garðveisla. Þetta blessaðist samt allt. Þær giftust allar og fluttu að heiman. Nú eru Drullusokkurinn og konan hans orðin ein eftir, en hann er enn á bótum.⁷⁶

73 Young, „Heidegger“, 207–234; Benjamin, „The Storyteller“, 96.

74 Bakhtin, *Problems of Dostoevsky's Poetics*, 114–115.

75 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 139.

76 Arnason, „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“, 142.

Þetta er ekta karnivalsaga að inntaki og orðfari. Almenningsálitid birtist í nafngiftinni „Drullusokkurinn“. Swenson gefur hins vegar álit annarra og hefðbundnum karlmennskuímyndum langt nef.

Falleg sextán ára indíánastúlka sem er komin um níu mánuði á leið af völdum fimmtugs hvíts manns væri seint álitin fyrirmynd í kanadísku samhengi; jaðarsetning hennar er margföld. En í sögu Arnasons lætur hún það ekki á sig fá. Þegar fiskimenn flykkjast í bæinn af verstöðvunum við ár og vötn Norður-Manitoba í vertíðarlok í júlí er indíánur meinadur aðgangur að vínveitingastöðum þorpsins svo að þeir rúnta um ölvaðir. Stúlkan gengur fram og aftur utan við krá á meðan hún bíður eftir að maki hennar skjögri út og hún ber hann dauðadrukkin um borð í bátinn. Þótt henni sé úthýst sem indíána og hún verði fyrir aðhrópum drukkinna indíána á rúntinum vegna hvíta makans, þá lætur hún það ekki á sig fá heldur gengur teinrétt og ber höfuðið hátt. „Hún var mjög stolt. Það var hún, stolt.“⁷⁷

Loks er saga frá æskuárum sögumanns sem sýnir mennsku og mannúð í nýju ljósi framandgervingar. Dýr koma í stað fólks sem er iðulega jaðarsett og sniðgengið vegna fötlunar:

[H]úsdýrin voru alltaf að lenda í bísamsrottugildrum. Einu sinni áttum við tvo þrífætta ketti og einn þrífætta hund. Við áttum líka eineygðan kött en það var ekki eftir gildrurnar. Fólk spurði hvort við rækjum atthvarf fyrir bæklud dýr. Mér fannst þessi dýr samt vera frábær. Þau komu öll heim með brotinn fót og nöguðu hann af, og sleiktu svo stubbinn þar til hann grei. Það var töggur í þeim öllum og það þvældist ekkert fyrir þeim að hafa bara þrjá fætur.⁷⁸

Þetta er dæmisaga um að sjálfstæðir, sjálfbjarga einstaklingar standi af sér skakkaföll og hindranir ef þeim er tekið sem jafningjum en ekki skilgreindir í jaðarstöðu.

Í þessum táknrænu sögum setur Arnason fram það sjónarmið að þeir jaðarsettu geti staðið af sér útilokun og neikvæð afskipti með því að leyfa ekki fordómum annarra að móta eða brjóta sjálfmynd sína. Fólk þurfi að taka sjálfstæða ábyrgð á sjálfu sér og þeim

77 Arnason, „Fimmtú sögur og eitt heillarád“, 143.

78 Arnason, „Fimmtú sögur og eitt heillarád“, 143–144.

sem þurfa umönnun. Amma sögumanns sýnir í verki gamlan og nýjan boðskap kristins umburðarlyndis og sjálfsfórnar í sögunni um mannýgu kvíguna. Swenson hefur á sér goðsagnalegt yfirbragð forns frjósemisguðs sem kemur dísunum sínum á framfæri við tilvonandi maka með stöðugum veisluhöldum. Unga indíánastúlkan, sem ber óábyrgan makann á höndum sér og barn þeirra undir belti, er eins og forn jarðargyðja nýja heimsins, táknmynd Kanada. En öll þrjú líta til framtíðar og umönnunar, hlúa að ungiðinu, lífinu, og þeim sem þarfnast þeirra, eins og fjölskylda sögumanns hlúir að andlega og líkamlega sködduðum húsdýrum.

Sögumanni sjálfum verður ljóst dýrmæti lífsins í hugljómun þegar hann á barnsaldri hefur tekið þátt í að valda dauða eins lítils smáfugls og skilur þá afdrif allra lífvera. Hann og Jerry gerðu sér að gáskafullum leik að grýta flórgoða í vatnsfylltum skurði en þegar fuglinn reyndist of snöggur þá óðu þeir út í með prik og lömdu hann í höfuðið:

Við skemmtum okkur konunglega, hlógum og öskruðum. Loks náðum við honum og þá skyndilega varð allt skelfilegt. Við vorum með þennan agnarlitla fugl og hann var blautur og dauður, og ég varð ofsalega hræddur af því að ég vissi að svona færi fyrir mér og öllum öðrum. Allt í einu værum við dauðir. Flórgoðinn var það steindauðasta sem ég hef nokkru sinni séð.⁷⁹

Þessi saga raungerir áherslu Heideggers á að ímyndunaraflið sé forsenda þarverunnar og verufræðilegra vitsmuna – feli í sér getuna til að sjá fyrir sér framtíðina út frá nútíð og/eða fortíð. Samkvæmt Heidegger er innsæið sjálfsprottið og meðfætt,⁸⁰ en Arnason er sammála þeirri sýn Benjamins að reynslan sé helsta mælistíkan í lífi og list.

Sögur Arnasons sviðsetja og varpa ljósi á margvísleg fræði síns samtíma um tengsl einstaklinga við heildina og ábyrgð þeirra gagnvart velferð annarra, hvort heldur er manna eða dýra. Hann styður ekki hugmyndir Heideggers og McLuhans um að ábyrg tilvist í samneyti við aðra sé sjálfsprottin og því verði veröldin eins og frið-

79 Arnason, „Fimmtú sögur og eitt heillaráð“, 136.

80 Shockey, „Imagination“, 412–414.

sælt heimsþorp um leið og allir fá aðgang að rafrænni miðlun og enginn er jaðarsettur. Hins vegar leggja báðir áherslu á mikilvægi ábyrgrar samfélagsþátttöku, eins og sagnameistarar Benjamins og höfundarnir sem Bahktin segir endurnýja menippiu og karnivalkæti með samblandi þekkingar á hefðinni og nýbreytni.

Þeir sem þekkja Arnason vita að margar sögurnar eru minningar höfundar og sögur sem voru sagðar og endursagðar á viku- legum fjölskyldufundum.⁸¹ En sveigur Arnasons tengir jafnframt hugmyndir Bahktins um skapandi formgerðarminni við hugmyndir Heideggers og Benjamins. Heidegger sér ímyndunaraflið sem undirstöðu vitrænnar sjálfsvitundar og telur að skáldverk geti opnað ævisögulegan heim og siðvitund – *ethos* – heimahaganna sem mótuðu skáldið í tíma og rúmi.⁸² Benjamin segir að sérhver sagnaþulur skilji eftir sig einstaklingsbundin ummerki eða slóð svipaða fingraförum sem finnast á handgerðum kerjum leirsmiða.⁸³ Arnason er á sama máli, segist ekki telja mögulegt að skilja sögumann frá höfundi.⁸⁴ Hann er því ósammála Roland Barthes um dauða höfundarins en tileinkar sér heilshugar hugmyndir hans um þá nautn (f. *jouissance*, e. *bliss*) sem lesandi uppsker þegar texti krefst virkrar þátttöku (f. *scriptible*, e. *writerly texts*). Þá gerir lesandinn „óvæntar uppgötvanir“ og sér ný munstur og ný tengsl rísa upp úr textanum við endurtekinn lestur.“⁸⁵

Arnason birtir sögur sjálfs sín og annarra úr sagnaarfleifð heimahaganna á prenti í sagnasveig. Þannig sameinar hann annars vegar skammtímaminnið og hið ósagða sem Benjamin fann í knöppum frásögum og hins vegar langtímaminnið og einangrun lesandans sem hann taldi einkenna skáldsögu.⁸⁶ Þannig er Arnason annálaritari sinna heimahaga um leið og hann bókfærir fullkomið sambland af „epíska“ samtalsforminu sem varðveittist meðal afkomendanna vestanhafs að mati Haraldar Bessasonar og þess „dramatíska“ sem tíðkast meðal enskumælandi heimamanna.⁸⁷

81 Arnason, „Story Forming“, 104.

82 Young, *Heidegger's Philosophy*, 17–24, og „Heidegger's Heimat“, 285–293.

83 Benjamin, „The Storyteller“, 92.

84 Weier, „Willow Island, June“, 50–51; Barthes, „Dauði höfundarins“, 173–180.

85 Soffía Auður Birgisdóttir, „Á listasafni Álfrúnar Gunnlaugsdóttur“, 160.

86 Benjamin, „The Storyteller“, 97–98.

87 Haraldur Bessason, *Bréf til Brands*, 244; Guðrún Björk Guðsteinsdóttir, „Inngangur“, 46–47.

Arnason vekur lesandann margvíslega til umhugsunar með þeirri vísu sem felst í formgerð sagnasveigsins og örsögunnar sem ögra lesendum til að taka þátt í að ráða fram úr merkingu með því að beisla ímyndunarafl, minni og þekkingu þeirra með mismunandi hætti – fylla í gloppurnar. Hann vinnur ekki úr hefðbundnum goðsögum og ævintýrum – heldur úr ýmsum fræðihugmyndum sem voru honum og öðrum leiðarljós eftir miðja síðustu öld ásamt goðsögum karlmenskunnar, og sögu og hefðum sagnasveiga. Hann býður lesandanum að afbyggja með sér alhæfingar og fyrirfram gefnar væntingar – eins og Scheherazade gerði þegar hún afsannaði þá skaðlegu ranghugmynd manns síns að tryggð kvenna dygði aðeins í eina nótt með því að halda honum hugföngnum í 1001 nótt.

Niðurlag

Örsagnasveigurinn „Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“ skilar sýn Arnasons á samspil einstaklings og heildar. Sveignum er stefnt með menippískri kæti gegn þröngsýni, en hyllir þá afstöðu að taka mið af andstæðum sjónarmiðum: þekkja og vera ábyrgur gagnvart almennum viðmiðum, hefðum og gildismati heildarinnar en varðveita sjálfstæða hugsun, mennsku og sjálfsvirðingu og hlúa að lífi og list. Örsögum hefur verið miðlað munnlega frá ómunatíð – en jafnframt fyrir tilstilli læsi og ritunar, þýðinga og endursagna, rétt eins og sveigar segja og endursegja sögur, en innan einhvers konar ramma sem sameina þær í heild, hvort heldur það er staður, aðstaður, sögumaður eða einfaldlega titill. Örsögur og sagnasveigar krefjast yfirlegu og skapandi lesturs og eiga það sameiginlegt með íróunú og menippíu að lesandinn þarf að þekkja og skilja tilvísanir nægilega vel til að geta í eyðurnar sem einkenna allar þessar rithefðir, en þær nýtir Arnason til samlegðar og mögnunar merkingarauka.

Arnason veitir lesandanum mikið frelsi til að taka þátt í sköpun textans. Sögusviðið getur verið tiltekinn smábær eða skáldaður, og sögutíminn getur líka verið almennur og óráðinn hjá lesanda sem getur hvorki tímasett „Kötukvæði“ né Elvis Presley. Hvort sögumaður og áhæyrendur eru margir eða einn og hvort frásagnirnar eru

sagðar upphátt eða í hugsanastreymi einnar sögupersónu, allt getur þetta komið til greina. Lesendur þurfa ekki að kafa undir gamansamt yfirborð frásagnarinnar í „Fimmtíu sögum“ heldur geta lesið hana sem brotakennda lýsingu á dæmigerðum smábæ þar sem kynlegir kvistir og frávik í hegðun þrífast og allir vita allt um aðra.

Knappar, gráglettnar örsögur Arnasons eru þó jafnframt eins og dæmisögur sem túlka á látlausu talmáli þau fræði sem voru ríkjandi þegar sagnasveigurinn varð til. En um leið afhjúpast hvernig fræðikenningum Heideggers, Benjamins, Bakhtins og McLuhans svipar í byggingu til sagnasveiga sem snúast margvíslega um tengsl einstaklingsins við heildina. Með menningarsögulegri yfirsýn sýnir Arnason að með frásagnartækni skálds og sagnameistara megi virkja ímyndunaraflið og minnið til að magna formgerðareiginleika sagnasveiga og mana lesandann til að taka þátt í sköpun á margræðum heimi.

HEIMILDASKRÁ

- Arnason, David. „Fimmtú sögur og eitt heillaráð“. Í *Að vestan: Íslensku-kanadískar smásögur*. Þýdd af Guðrúnu Björk Guðsteinsdóttur, ritstýrt af Birnu Bjarnadóttur, 131–146. Reykjavík: Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum, 2022.
- Arnason, David. „The Historical Development of the Canadian Short Story“. *Recherches anglaises et nord-américaines* 16 (1983): 159–164.
- Arnason, David. „Story Forming. David Arnason (Interviewed by Robert Enright)“. Í *Trace: Prairie Writers on Writing*. Ritstýrt af Birk Sproxton, 101–109. Winnipeg: Turnstone Press, 1986.
- Bakhtin, Mikhail. *Problems of Dostoevsky's Poetics*. Þýdd og ritstýrð af Caryl Emerson. Manchester: Manchester University Press, 1984.
- Bakhtin, M. M. *Rabelais and His World*. Þýdd af Hélène Iswolsky. Bloomington: Indiana University Press, 1984.
- Barthes, Roland. „*Dauði höfundarins*“, *Spor í bókmenntafræði 20. aldar*. Ritstýrt af ritstjórn Garðar Baldvínsson, Kristín Birgisdóttir og Kristín Viðarsdóttir. Þýdd af Kristín Birgisdóttir og Kristín Viðarsdóttir, 173–180. Reykjavík: Bókmenntafræðistofnun Háskóla Íslands, 1991.
- Benjamin, Walter. „The Storyteller“. Í *Illuminations*. Þýdd af Harry Zohn, ritstýrt af Hannah Arendt, 83–109. New York: Schocken, 1969.
- Blattner, William. „Time (Zeit)“. Í *The Cambridge Heidegger Lexicon*. Ritstýrt af Mark A. Wrathall, 757–764. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
- Britannica, T. Ritstjórar Encyclopaedia. „envoi“. *Encyclopedia Britannica*, sótt 10. nóv. 2024 af <https://www.britannica.com/art/envoi-literature>
- Brydon, Diana. „The White Inuit Speaks: Contamination as Literary Strategy“ (1991). Í *The Post-Colonial Studies Reader*. Ritstýrt af Bill Ashcroft, o.fl., 136–142. London: Routledge, 1995.
- Forster, E. M. *Aspects of the Novel*. New York: Harcourt, Brace & Co., 1927.
- Frye, Northrop. *Anatomy of Criticism: Four Essays*. (1957) Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1973.
- Goldie, Terry. „Review: Fifty Stories and a Piece of Advice“. *Canadian Book Review Annual Online*, 1992, sótt 23. maí 2024 af <https://cbra.library.utoronto.ca/items/show/38587>
- Gottskálk Þ. Jensson, „Talmál og skrautmælgj: Menippísk orðræða í *Satýrica* eftir Petrónius“. Í *Heimur skáldsögunnar*, ritstýrt af Ástráði Eysteinsyni, 136–146. Reykjavík: Bókmenntafræðistofnun Háskóla Íslands, 2001.
- Guðrún Björk Guðsteinsdóttir. „Inngangur: Íslensku-kanadískar sögur og sveigar“. Í *Að vestan: Íslensku-kanadískar smásögur*. Þýdd af Guðrúnu Björk Guðsteinsdóttur, ritstýrt af Birnu Bjarnadóttur, 9–47. Reykjavík: Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum, 2022.
- Haraldur Bessason. *Bréf til Brands*. Seltjarnarnes: Ormstunga, 1999.
- Heidegger, Martin. „Almenningsálitid og sjálfsveran. Kafli í *Veran og tímim*“. Í

- Hugrúinir. Greinasafn Ólafs Gíslasonar*. Þýdd af Ólafi Gíslasyni. Sótt 7. júlí, 2024 af <https://hugrunir.com/2022/01/25/heidegger-um-almenningsalitid-og-sjalfsveruna/>
- Heidegger, Martin. *Being and Time*. Oxford: Basil Blackwell, 1980.
- Hutcheon, Linda. *The Canadian Postmodern: A Study of Contemporary Canadian Fiction*. Don Mills, Ontario: Oxford University Press, 2012.
- Hutcheon, Linda. „Circling the Downspout of Empire“. Í *The Post-Colonial Studies Reader*. Ritstýrt af Bill Ashcroft, o.fl., 130–135. London: Routledge, 1995.
- Ingram, Forrest L. *Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century*, Hag: Mouton, 1971.
- Jagot, Shazia. „A Very Short History of *One Thousand and One Nights*“. *Shakespeare's Globe*. <https://www.shakespearesglobe.com/discover/blogs-and-features/-2023/01/11/a-very-short-history-of-one-thousand-and-one-nights/#:~:text=Its%20roots%20lie%20both%20in,through%20an%20Arabic%20literary%20tradition>
- „Internet. Origin and development. Early networks“. Í *Britannica Academic*, sótt 12. júlí 2024 af <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Internet/1458>.
- Kennedy, J. Gerald. „From Anderson's *Winesburg* to Carver's *Cathedral*: The Short Story Sequence and the Semblance of Community“. Í *Modern American Short Story Sequences: Composite Fictions and Fictive Communities*. Ritstýrt af J. Gerald Kennedy, 194–215. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Kirk, Eugene P. *Menippean Satire: An Annotated Catalogue of Texts and Criticism*. New York: Garland, 1980.
- Kristín Guðrún Jónsdóttir. „Inngangur: Örsagan gömul og ný“. Í *við kvikuna. örsögur frá Rómönskum Ameríku*. Þýdd af Kristínu Guðrúnu Jónsdóttur, ritstýrt af Ásdísi R. Magnúsdóttur, 15–41. Reykjavík: Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum, 2020.
- Kristján Mímisson. „Hvaða hugmyndir búa að baki skilgreiningu ævisögunnar?“ *Saga* 2.49 (2011): 40–45.
- Lynch, Gerald. *The One and the Many: English-Canadian Short Story Cycles*. Toronto: University of Toronto Press, 2001.
- Lynch, Gerald. „Short Story Cycles: Between the Novel and the Story Collection“. Í *The Cambridge History of the English Short Story*. Ritstýrt af Dominic Head, 513–29. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
- McLuhan, Marshall. „The Medium Is the Message“, Í *Understanding Media: The Extensions of Man*, 7–21. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1994.
- McLuhan, Marshall og Quentin Fiore. *The Medium Is the Message: An Inventory of Effects*. Texti og myndmál samhæft af Jerome Agel. BNA & Canada: Bantam Books, 1967.
- McLuhan, Marshall. *Understanding Media: The Extensions of Man*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1994.
- Mossman, Manfred. „Muskrat and Dishwater“. *Prairie Fire* 22.1 (2001): 82–87.
- New, W. H. „New Language, New World“. Í *The Post-Colonial Studies Reader*. Ritstýrt af Bill Ashcroft, o.fl., 303–308. London: Routledge, 1995. London: Routledge, 1995.

- Pacht, Michelle. *The Subversive Storyteller: The Short Story Cycle and the Politics of Identity in America*. Newcastle: Cambridge Scholar, 2009.
- Pétur Knúttsson, „Windy Words: Towards a Pneumatic Linguistics“. *Milli mála* 4 (2012): 193–217.
- Shakespeare, William. *Hamlet*. Þýdd af Helga Hálfdanarsyni. Reykjavík: Ugly, 1994.
- Shakespeare, William. *Shakespeare's Sonnets*. London: T. T., 1609. Sótt 26. ágúst 2024 af <https://www.gutenberg.org/ebooks/1041>
- Shockey, Matthew. „Imagination (Einbildung/Einbildungskraft)“. Í *The Cambridge Heidegger Lexicon*, ritstýrt af Mark A. Wrathall, 412–414. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
- Smith, Jennifer J. *The American Short Story Cycle*. Edinborg: Edinburgh University Press, 2018.
- Soffía Auður Birgisdóttir. „Á listasafni Álfrúnar Gunnlaugsdóttur“. Í *Rúnir: greinasafn um skáldskap og fræðastörf Álfrúnar Gunnlaugsdóttur*, ritstýrt af Guðna Elísyni, 159–172. Reykjavík: Háskólaútgáfan, 2010.
- Stefán Snævarr. „Að fagurvæða stjórnmál“. *Skírnir* 189 (2015): 165–186.
- Sveinn Yngvi Egilsson, „Náttúra Huldu“. *Ritið* 11.2 (2011): 109–130.
- „Television in Canada: The Early Years“. *Canadian Museum of History*. Sótt 10. sept. 2024 af <https://www.historymuseum.ca/cmhc/exhibitions/hist/tv/tv03eng.html#:~:text=In%201954%2C%20Montreal%20got%20its,than%20anyone%20could%20have%20predicted>
- „The Thousand and One Nights – Map and Timeline“. *Annenberg Learner*. Sótt 24. ágúst 2024 af <https://www.learner.org/series/invitation-to-world-literature/the-thousand-and-one-nights/the-thousand-and-one-nights-map-timeline/>
- Weier, John. „Willow Island, June“. *Prairie Fire* 22.1 (2001): 40–52.
- Young, Julian. „Heidegger’s Heimat“. *International Journal of Philosophical Studies* 19.2 (2011): 285–293.
- Young, Julian. *Heidegger’s Philosophy of Art*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Young, Julian. “Heidegger.” í *The Philosophy of Tragedy: From Plato to Žižek*, 207–234. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Þúsund og ein nótt: arabískar sögur* I–IV, þýdd af Steingrími Thorsteinssyni. Kaupmannahöfn: Páll Sveinsson, 1857–1864.

ÚTDRÁTTUR

**David Arnason og
örsagnasveigurinn**

„Fimmtíu sögur og eitt heillaráð“ eftir David Arnason er eins og hefðbundin smásaga að lengd, fimmtán síður, og virðist vera sam safn af grátbroslegum sögubrotum, en er í raun flókinn örsagnasveigur sem uppfyllir alla formgerðarþætti sem tíðkast í sagnasveigum þar sem stakar sögur tengjast innbyrðis. Arnason veitir lesandanum mikið frelsi til að taka þátt í sköpun textans sem er á köflum óræður og margræður. Sögusviðið getur verið tiltekinn smábær eða skáldaður og sögutíminn getur líka verið almennur og óráðinn hjá lesanda sem getur hvorki tímasett „Kötukvæði“ né Elvis Presley. Sögumaður og áheyrundur geta verið margir eða einn og frásagnirnar gætu verið sagðar upphátt eða í hugsanastreymi einnar sögupersónu. Á glödværu yfirborði frásagnarinnar í „Fimmtíu sögum og einu heillaráði“ birtist lesendum brotakennd lýsing á dæmigerðum smábæ þar sem kynlegir kvistir og frávik í hegðun þrífast og allir vita allt um aðra.

En þeir sem þekkja til skáldskaparfræða gætu jafnframt séð að knappar, gráglettnar örsögur Arnasons eru eins og dæmisögur sem túlka á látlausu talmáli kenningar sem voru ríkjandi í póstmóðernisma þegar sagnasveigurinn varð til, einkum þeirra sem voru settar fram af Martin Heidegger, Walter Benjamin, Mikhail Bakhtin, Roland Barthes og Marshall McLuhan. Um leið afhjúpar höfundurinn hvernig hugmyndakerfum þeirra svipar í byggingu til sagnasveiga sem snúast margvíslega um tengsl einstaklingsins við heildina. Með grátbroslegu menippísku afstæði og menningarsögulegri yfirsýn, sýnir Arnason að frásagnartækni skálds og sagnameistara geti virkjað ímyndunaraflíð og minnið til að magna formgerðareiginleika sagnasveiga með eðlisþáttum örsögunnar og manað lesandann til að taka þátt í sköpun á margræðum heimi þar sem sjálfur miðillinn er boðskapurinn („the medium is the message“).

DAVID ARNASON OG ÖRSAGNASVEIGURINN

Lykilord: David Arnason, örsagnasveigur, menippía, karnivalkæti, margröddun

ABSTRACT

David Arnason and the Flash Fiction Cycle

David Arnason's "Fifty Stories and a Piece of Advice" is the titular "story" of his collection of short stories from 1982. It is of conventional short story length, fifteen pages, but looks like a collection, or even fragments, of miscellaneous tragicomic stories and anecdotes. Upon closer inspection, however, this is an extremely complex cycle of flash fiction, meeting all the formal conventions of a story cycle, wherein a collection of individual stories is interconnected to form a whole. Arnason allows the reader a wide scope to participate in the production of the meaning of the narrative, based on his sometimes ambiguous and often multivalent text. The setting can be a specific small town or it may be fictional, and the time period captured in the stories may be irrelevant or unspecific for a reader who is unable to recognize historical markers that date the story. The narrative situation seems flexible: there may be one or numerous storytellers and there may also be one or many listeners – but this may also be the internal dialogue of the recollections and ideas of a single individual. The fragmented surface of "Fifty Stories and a Piece of Advice" presents a small town where you find unconventional characters and unorthodox behaviour becomes tolerated and everybody knows one another.

Readers familiar with some of the theories that were central to postmodern writing in Canada in the 1980s may also read Arnason's crisp, compact, ironic flash stories as dramatizations and explications of theoretical formulations that the author selects and combines in his own idiosyncratic ways, making them accessible in colloquial English. Among those discussed here, are ideas discussed by Martin Heidegger, Walter Benjamin, Mikhail Bakhtin, Roland Barthes and Marshall McLuhan. In a tragicomic overview on cultural history, Arnason demonstrates that the narrative techniques of a poet and storyteller can activate imagination and memory to

amplify and complicate the narrative techniques distinct to story cycles and challenge the reader to participate in the construction of a world – a village – where the medium is the message.

Key Words: David Arnason, flash fiction cycle, Menippean satire, carnivalization, polyphony